

4. Genetiivi

1. Genetiivi sijamuotona esittää kahden entiteetin välisen ei-ajallisen suhteen (atemporaalisen relaation). Genetiivillä on useita merkityksiä:

- a) kokonaisuuden ja osan välinen suhde (*ovenkahva, talon porraskäytävä*)
- b) sukulaisuussuhde (*Jussin äiti, isän setä*)
- c) omistussuhde (*valtion metsä, Maijan auto*)
- d) paikan tai instituution ja sinne sijoittuvan entiteetin välinen suhde (*pelikentän tapahtumat, yliopiston opetus*)
- e) prosessin ja sen osallistujan välinen suhde (*vieraiden saapuminen, jäniksen ampuminen, ajan tuhlaaminen*)
- f) nominaalisten rakenteiden subjekti (*Poikien täytyy lähteä, Poikien nähtiin lähtevän, Isä käski poikien lähteä*)

Genetiivi siis ilmaisee jonkin viitepisteen ja sen perusteella tunnistettavan entiteetin välisen suhteen. Tällä viitepisteellä on ympärillään eräänlainen hallinta-alue, jossa paikannettava entiteetti sijaitsee.

Nominatiivin ja genetiivin perusero on, että edellinen osoittaa lauseen ilmaiseman prosessin korosteisimman osallistujan, jälkimmäinen sen toiseksi korosteisimman. Ilmauksessa *silta joen yli* ei-ajallisen suhteen korosteisen osallistujan ilmaisee nominatiivimuoto *silta*; suhteen vähemmän korosteisen osallistujan esittää postposition genetiivimuotoinen "objekti" *joen*.

2. Genetiivin muodolliset kysymykset: genetiivin paikka

Genetiivimääritteellä on kaksi mahdollista paikkaa: se voi sijoittua joko tarkennekenttään tai kuvailuluentän jälkeen, heti edussanan eteen, jolloin tarkenteet ja adjektiivimääritteet edeltävät sitä. Tarkennekentän genetiiviä voidaan sanoa ulkoiseksi ja toista sisäiseksi genetiiviksi.

Jos genetiivimääritteenä on persoonapronomini, pääsanaan tulee saman persoonan omistusliite. Itse genetiivi voi tällöin jäädä pois: (*minun*) *kirjani, eräällä (hänen) ystävällään*

3. Genetiivin funktiot

- a) Omistussuhde laajemmin: *opettajan kirja – kirja on opettajan, Debrecenin yliopisto*
- b) Määrän ja mittan ilmaisun: *mahdottoman kaunis, vuoden vanha/ikäinen*
- c) Postpositioiden rektio: *seinän vieressä, kadun yli*
- d) Olotila, datiivi: *Jumalan kiitos, Pojan on/tulee nälkä*

e) Nesessiivirakenne

Välttämättömyyttä, velvollisuutta, sopivuutta jne. ilmaisevien modaalisten predikaattien yhteydessä esiintyy infinitiivirakenne, jolla voi olla oma subjekti. Tämä on yleensä genetiivissä:

Mitäs minun pitikään sanoa?.

Lasten kuuluu olla kilttejä.

Sinun kannattaisi hankkia sanakirja.

Työnjohtajan tulee huolehtia siitä, että ... Sinun tulisi ottaa asioistasi selvää. (tulla + inf.)

Erikoistapaukset:

Mitäs minun pitikään sanomani? Ihmisen pitää kuoleman. (MA-infinitiivi)

Sinun on tuleminen! Sinne ei ole menemistä. (kiteytyneitä muotoja)

Sinun on tultava pian (olla + part. pass.).

TA-infinitiivin kanssa esiintyvät seuraavat modaaliset predikaatit:

- a) Yksipersonaiset ns. nesessiiviverbit *täytyy, pitää, tarvitsee, ei tarvitse, tulee, sopii, kannattaa, kelpaa, onnistuu, sietää, auttaa, paranee, passaa, maksaa (vaivan) ...*
- b) *on + pakko, aika, määrä, aihetta, tarvis, tarpeen...*
- c) *on + adjektiivi: hyvä, paha, paras(ta), turha, mahdollista, välttämätöntä, tarpeellista, hyödyllistä, tärkeää, kaunista, helppo, vaikea ...*

Rinnakkaistapaukset:

- a) *Minun onnistui ostaa hyvä paita.* (nesessiivi)
- b) *Minä onnistuin saamaan hyvän paidan.* (tavallinen)

Nesessiivipredikaatit ovat yksipersonaisia tai yksipersonaisina käytettyjä; niillä ei ole kongruoivaa nominatiivisubjektia. Genetiivi on tällöin infinitiivin oma subjekti.

Gentiivittömät nesessiivirakenteet ovat yleisiä, ja ne tulkitaan nollasubjektin tapaan: *Täytyy tästä lähteä.*

Genetiivi ei ole ainoa nesessiivirakenteen subjektin sija, vaan sen paikalla esiintyy aivan yleisesti myös nominatiivi:

Tässä järvessä pitäisi olla pieni saari. – Saari pitäisi olla melko kallioinen.

Nominatiivi ja genetiivi eivät ole keskenään aivan vaihtoehtoiset. Nominatiivilla on rajoituksia: sitä ei käytetä persoonapronomineista eikä transitiviverbien kanssa.

Intransitiivisissa, erityisesti predikatiivilauseissa se on aika yleinen, etenkin jos subjekti on eloton. Tyypillinen nominatiivitapaus on: *Kaikki tavarat pitää olla valmiina kello viisi.*

Objektin sija nesessiivirakenteessa: nesessiivilauseen objekti on päätteetön, koska lauseessa ei ole kongruoivaa nominatiivimuotoista subjektia: *Sinun kannattaisi yrittää saada isä hakemaan Ville.*

4. Omistusrakenne suomessa ja unkarissa

- 1) Genetiiviattribuutti: *Kati táskája – Kaisan laukku*
- 2) Omaisuustunnus: *A táska Katié – Laukku on Kaisan.*
- 3) habeo-rakenne: *Katinak van táskája – Kaisalla on laukku* (vö. *Pojan on nälkä, minun on kylmä*)